

Dommerforeningens fagutvalg for strafferett og straffeprosess

Justis- og beredskapsdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

7. september 2018

Deres ref.: 18/2967

HØRING: ENDRINGER I STRAFFELOVEN (oppfølging etter ikraftsettingen av ny straffelov)

1. Innledende bemerkninger

Den norske Dommerforening viser til brev 25. mai 2018 fra Justis- og beredskapsdepartementet om høring av forslag om endringer i straffeloven. Høringsfristen er 10. september 2018. Dommerforeningens fagutvalg for strafferett og straffeprosess avgir høringsuttalelsen på vegne av foreningen. Fagutvalget har ved denne høringen bestått av lagmann Hans Petter Jahre, Borgarting lagmannsrett (leder), førstelagmann Dag Bugge Nordén, Agder lagmannsrett, lagdommer Jarle Golten Smørðal, Gulating lagmannsrett, kst. lagdommer Cathrine Fossen, Eidsivating lagmannsrett, og tingrettsdommer Johan Kristian Øydegard, Ringerike tingrett.

Høringen er en oppfølging etter at straffeloven 2005 ble satt i kraft 1. oktober 2015. Det dreier seg stort sett om presiseringer og mindre endringer. Dommerforeningen kan i all hovedsak gi sin tilslutning til forslagene i høringsnotatet og departementets begrunnelse for disse. Vi har likevel enkelte kommentarer:

2. Kapittel 3: Forlenget foreldelsesfrist for enkelte lovbrudd

I høringsnotatet punkt 3.3.6 ber departementet om høringsinstansenes syn på om det bør innføres en lengre foreldelsesfrist for lovbrudd med ett års strafferamme. Bakgrunnen er at strafferammen for flere lovbrudd ble senket i straffeloven 2005 med den virkning at foreldelsesfristen har blitt kortere.

Dommerforeningen er enig med departementet i at prinsipielt bør strafferammen avspeile hvor alvorlig vedkommende overtredelsestype er, bl.a. ut fra skadefølgeprinsippet. Strafferammen bør som utgangspunkt ikke styres av hensynet til å unngå for tidlig foreldelse. På den annen side er det et relevant hensyn også ved valg av strafferamme at overtredelser må kunne avdekkes og forfølges strafferettslig.

I høringsnotatet peker departementet på en del straffebestemmelser der den gjeldende foreldelsesfristen er så kort at strafforfølgingen vanskeligjøres.

Lovteknisk kan eventuelle endringer gjennomføres på ulike måter:

- a) Man kan heve strafferammen i vedkommende straffebestemmelse,
- b) man kan endre den generelle foreldelsesfristen i straffeloven § 86,
- c) man kan gi en særregel om foreldelse for nærmere oppregnede straffebud, eller
- d) man kan endre utgangspunktet for foreldelsesfristen i straffeloven § 87 (utskutt foreldelse).

Dommerforeningen er mest stemt for alternativ b når det gjelder straffebud med lav strafferamme. Straffeloven § 86 første ledd bokstav a bør derfor endres slik at foreldelsesfristen blir 2 år når den høyeste lovbestemte straffen er bot eller fengsel inntil 6 måneder.

Som departementet nevner, er ulempen ved en slik lovteknisk løsning at foreldelsesfristen forlenges for alle straffebud med ett års strafferamme, dvs. også der gjeldende foreldelsesfrist ikke byr på utfordringer for rettshåndhevelsen. Etter Dommerforeningens syn er dette likevel en mindre ulempe enn betenkelighetene ved de andre alternativene. For alternativ a) er innvendingen at strafferammen ikke bør styres av hensynet til foreldelsesfristen, jf. ovenfor. For alternativene c) og d) er ulempen at foreldelsesreglene blir mer kompliserte og mindre oversiktlige.

I høringsnotatet punkt 3.3.3. foreslås at strafferammen i straffeloven § 305 om seksuelt krenkende adferd mv. overfor barn under 16 år heves til fengsel inntil 2 år, jf. Da forlenges samtidig foreldelsesfristen fra to til fem år. Begrunnelsen er dels at en foreldelsesfrist på to år er så kort at straffansvaret ofte ikke blir reelt, dels at det i flere tilfeller, særlig der det er mange og unge fornærmede, kan være aktuelt å idømme strengere straff enn fengsel i ett år.

Dommerforeningen er enig i dette, men vil peke på at dersom strafferammen i straffeloven § 305 heves til fengsel inntil 2 år, bør det samme gjøres i § 306 om grooming. Det synes naturlig at strafferammen er lik i §§ 305 og 306.

3. Kapittel 5: Forsøk på kjøp av seksuelle tjenester

Dommerforeningen er enig i at det klargjøres at forsøk på kjøp av seksuelle tjenester fra voksne fortsatt skal være straffbart. Forslaget i høringsnotatet punkt 5.3 vil i tillegg bringe straffeloven § 316 i samsvar med den systematikk som ellers brukes i loven.

4. Kapittel 6: Adgang til bruk av tvangsmidler ved mindre alvorlige lovbrudd

For en del lovbrudd er strafferammen redusert til bot alene. Dette medfører at tvangsmidler der strafferammevilkåret er frihetsstraff, ikke lenger kan brukes.

Etter departementets oppfatning er det behov for fortsatt å kunne benytte tvangsmidler som kroppslig undersøkelse, innhenting av biologisk materiale og takning av fingeravtrykk og fotografi og også ransaking ved mistanke om en del av lovbruddene hvor strafferammen er redusert til bøter. Dommerforeningen har forståelse for vurderingene i høringsnotatet punkt 6.3.2 og 6.3.3 side 26-27. Lovteknisk er den beste løsningen å heve strafferammen i de aktuelle straffebestemmelsene til fengsel inntil 6 måneder (jf. høringsnotatet punkt 6.3.5).

For adgangen til pågrepelse kan dette stille seg noe annerledes. Departementet er i tvil og ber i punkt 6.3.4 om høringsinstansenes syn på om det bør være adgang til pågrepelse ikke bare for mindre tyveri, men også for heleri, underslag og bedrageri. Etter Dommerforeningens syn taler mye for at det bør være adgang til pågrepelse i disse tilfellene. Vi vil tilføye at det også kan være behov for å gripe inn mot mindre skadeverk (straffeloven § 353) på denne måten. Etersom det ikke er aktuelt å heve strafferammen for disse lovbruddene fra bøter til fengsel inntil ett år som kreves for pågrepelse etter strpl. § 171 første ledd, må den lovtekniske løsningen bli å utvide henvisningen § 171 annet ledd til å omfatte disse straffebudene.

Vi vil presisere at siden det her til dels er tale om spørsmål av rettspolitisk karakter, står synspunktene ovenfor for fagutvalgets egen regning. Det kan være ulike oppfatninger blant Dommerforeningens medlemmer.

5. Kapittel 7: Opplysning i tiltalebeslutningen når påtalen ikke er offentlig

Forslaget i høringsnotatet kapittel 7 er en konsekvens av at ordningen med privat påtalebegjæring og erklæring om at allmenne hensyn krever påtale, er fjernet. Nå er utgangspunktet at alle straffbare handlinger påtales, med mindre påtale frafalles fordi allmenne hensyn ikke krever påtale, jf straffeprosessloven § 62a annet ledd. Denne bestemmelsen gjelder de mindre alvorlige sakene, i loven definert som straffebud med en strafferamme på 2 år eller lavere. Slik bestemmelsen er utformet, er det beslutningen om å henlegge saken fordi allmenne hensyn *ikke* foreligger som krever særskilt vurdering fra den påtaleansvarlige. Det er således en tilsiktet presumsjon fra lovgiver for at allmenne hensyn tilsier påtale også i disse tilfellene.

Et alternativ til å fjerne regelen i straffeprosessloven § 252 om at det skal opplyses om påtalebegjæring/allmenne hensyn, kan derfor være en bestemmelse om at det i saker med strafferamme som angitt i straffeprosessloven § 62a annet ledd, uttrykkelig skal opplyses om at det er vurdert om forfølgning kan unnlates. Fraværet av en slik bestemmelse bidrar neppe til at flere saker som ikke burde vært påtalt, likevel blir påtalt. En påminnelse til den påtaleansvarlige kan likevel neppe skade. Dommerforeningen antar at det uansett vil være direktiver fra riksadvokaten og godt påtaleskjønn som kommer til å styre praktiseringen av straffeprosessloven § 62a annet ledd.

6. Kapittel 9: Misbruk av identitetsbevis

Bakgrunnen for forslaget om endring av straffeloven § 366 er at ingen bestemmelser i straffeloven tilstrekkelig klart rammer benyttelse av en annens identitetsbevis dersom rette innehaver har samtykket til bruken. Departementet mener dette er uheldig og utilsiktet. Dommerforeningen er enig at det er viktig for tilliten til identifikasjonsbevis at de ikke benyttes av feil person og støtter forslaget til lovendring i høringsnotatet punkt 9.3.

7. Kapittel 11: Ulovlig befatning med våpendeler

I høringsnotatet kapittel 11 foreslås at ulovlig befatning med våpendeler tilføyes som et nytt alternativ i straffeloven § 190 første ledd, som i dag rammer ulovlig innføring, avhendelse, erverv eller besittelse av skytevåpen eller ammunisjon. Det er ikke tale om nykriminalisering ettersom ulovlig befatning med våpendeler etter gjeldende rett rammes av våpenloven § 33 med en lavere strafferamme.

Dommerforeningen er enig med departementet i at ulovlig befatning med våpendeler kan være like straffverdig som de øvrige handlinger som omfattes av § 190, og støtter forslaget til lovendring.

8. Kapittel 12: Jurisdiksjon – korrupsjon begått i utlandet

Dommerforeningen er enig i forslaget i høringsnotatet punkt 12.3 om å tilføye et nytt nr. 12 om korrupsjon og påvirkningshandel i straffeloven § 5. Som departementet fremholder i høringsnotatet, har norske myndigheter et særlig ansvar for å bekjempe korrupsjon begått av norske borgere og foretak i utlandet, selv om handlingen er begått i land med en svakere, eller uklar/uoversiktlig, korrupsjonslovgivning. Prinsippet om dobbel straffbarhet kan derfor virke urimelig begrensende på mulighetene for straffeforfølgning i Norge. Riktignok vil Norge kunne ha jurisdiksjon i medhold av straffeloven § 6 der dette følger av en folkerettslig forpliktelse, men man bør ikke basere seg utelukkende på denne bestemmelsen.

Dommerforeningen er enig med departementet i at dette vil gi en lite praktikabel og uhensiktsmessig regel for å sikre mulighet til å straffeforfølge de tilfellene man ønsker å fange opp.

I utkastet til endring i straffeloven § 5 femte ledd i høringsnotatet punkt 12.3 angis strafferammebegrensningen i siste alternativ til 3 eller 6 år. Dommerforeningen anbefaler at man velger 6 år. Etter vår mening er behovet for de foreslåtte endringer størst for de alvorlige (grove) korrupsjonshandlinger og annen økonomisk kriminalitet, og i praksis er det i disse tilfellene det vil bli satt inn etterforskningsressurser. Å knytte utvidelsen til et krav om en lengstestråff på seks år eller mer, vil også harmonere best med det § 5 femte ledd første alternativ bestemmer for handlinger som er rettet mot personer som er norske borgere eller er bosatt i Norge.

Med vennlig hilsen

Den norske Dommerforening
Fagutvalget for strafferett og straffeprosess

Hans-Petter Jahre
lagmann/utvalgsleder